

ПІВНІЧНИЙ АПЕЛЯЦІЙНИЙ ГОСПОДАРСЬКИЙ СУД

01.06.26 № 911/2757/18

Верховному Суду

З метою недопущення звуження змісту та обсягу конституційних прав і свобод людини і громадянина на судовий захист, для забезпечення конституційного порядку у сфері виконання судових рішень та задля реалізації Верховним Судом своїх повноважень згідно з частиною другою статті 150 Конституції України, пункту 5 частини другої статті 46 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Північний апеляційний господарський суд звертається до Верховного Суду із даним поданням про наступне.

Північний апеляційний господарський суд у складі колегії суддів Колесник Р.М. (головуючий суддя), Горбасенко П.В., Сковородіна О.М. при вирішенні питання відкриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою на ухвалу Господарського суду Київської області від 26.03.2026 у справі № 911/2757/18 та в процесі постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження, встановив наявність ознак невідповідності частини другої статті 3 та підпункту 8, пункту 2 частини другої статті 4 ЗУ від 08 липня 2011 року № 367 4-VI «Про судовий збір» положенням частини першої статті 8, частини першої, другої статті 55, статті 129, статті 129¹ Конституції України, виходячи із такого.

звернулось до Господарського суду Київської області із позовом до
про стягнення 506491,30 гривень заборгованості, 57823,26 гривень 3% річних, 379868,47 гривень інфляційних втрат.

Рішенням Господарського суду Київської області від 16.04.2019 позов задоволено повністю.

Ухвалою Господарського суду Київської області від 08.08.2019 звернено стягнення на грошові кошти в загальній сумі 958345,77 гривень, що належать в межах заборгованості останнього перед відповідно до рішення Господарського суду міста Києва від 08.02.2019 у справі № 910/15131/18, яке набрало законної сили 06.03.2019 року, на користь в рахунок задоволення вимог до в розмірі 506491,30 гривень заборгованості, 57823,26 гривень 3% річних, 379868,47 грн інфляційних втрат та 14162,74 грн витрат по сплаті судового збору за наказом Господарського суду Київської області від 19.06.2019 № 911/2757/18, визнано наказ Господарського суду Київської області від 19.06.2019 таким, що не підлягає виконанню.

18.03.2026 до Господарського суду Київської області від надійшла заява на підставі ч. 4 ст. 345¹ ГПК України про встановлення судового контролю за виконанням рішення суду, в якій заявник просив суд зобов'язати керівника подати до суду звіт про виконання ухвали Господарського суду Київської області від 08.08.2019.

Ухвалою Господарського суду Київської області від 26.03.2026 відмовлено в задоволенні заяви про зобов'язання боржника подати звіт про виконання судового рішення в справі № 911/2757/18.

Не погоджуючись із прийнятою ухвалою, звернулось до Північного апеляційного господарського суду із апеляційною скаргою, в якій просить суд скасувати ухвалу суду першої інстанції та задовольнити заяву про встановлення судового контролю за виконанням рішення суду.

Відповідно до статті 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (стаття 55 Конституції України).

Відповідно до статті 129¹ Конституції України суд ухвалює рішення іменем України. Судове рішення є обов'язковим до виконання. Держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку. Контроль за виконанням судового рішення здійснює суд.

Статтею 339 ГПК України, яка міститься в розділі VI «Судовий контроль за виконанням судових рішень», передбачено, що судовий контроль за виконанням судових рішень у господарських справах здійснює суд, який розглянув справу як суд першої інстанції. Суд може здійснювати судовий контроль за виконанням судового рішення в порядку, встановленому цим розділом.

За змістом частин 1, 2, 4 статті 345¹ ГПК України суд, який розглянув справу як суд першої інстанції, за письмовою заявою стягувача може зобов'язати боржника подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення: 1) щодо захист ділової репутації; 2) що виникають з відносин, пов'язаних із захистом економічної конкуренції господарській діяльності, захистом від недобросовісної конкуренції; 3) в інших спорах немайнових. Суд може звернутися до суду із заявою, передбаченою частиною першою цієї статті, в разі невиконання

умови відкриття виконавчого провадження (2). Якщо боржником, який не виконує судові рішення, є орган державної влади, орган місцевого самоврядування, суб'єкт господарювання державного або комунального сектору економіки, суд за письмовою заявою стягувача та за умови відкриття виконавчого провадження зобов'язує такого боржника подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення незалежно від характеру спору (4).

За наслідками розгляду звіту боржника суд постановляє ухвалу про прийняття або відмову у прийнятті звіту, яку може бути оскаржено в апеляційному порядку за правилами частини 5 статті 345² цього Кодексу (1). Якщо суд прийняв звіт про виконання судового рішення, але боржником судові рішення виконано не в повному обсязі, суд одночасно встановлює новий строк для подання звіту відповідно до частини 3 статті 345² цього Кодексу (7) (частини 1, 7 статті 345⁴ ГПК України).

При цьому, статті 345¹ – 345⁴ ГПК України містяться саме у розділі VI «Судовий контроль за виконанням судових рішень», а отже, розгляд судом звіту про виконання судового рішення та прийняття або відмову у прийнятті цього звіту судом у господарських справах є заходом судового контролю за виконанням судового рішення.

Правові засади справляння судового збору, платників, об'єкти та розміри ставок судового збору, порядок сплати, звільнення від сплати та повернення судового збору визначає ЗУ «Про судовий збір».

Положення ст. 1 ЗУ «Про судовий збір» визначають судовий збір, як збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень, передбачених цим Законом. Судовий збір включається до складу судових витрат.

Платники судового збору - громадяни України, іноземці, особи без громадянства, підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні) та фізичні особи - підприємці, які звертаються до суду чи стосовно яких ухвалене судові рішення, передбачене цим Законом (ст. 2 ЗУ «Про судовий збір»).

Відповідно до ч. 1 ст. 3 ЗУ «Про судовий збір» судовий збір справляється: 1. за подання до суду позовної заяви та іншої заяви, передбаченої процесуальним законодавством та Кодексом України з процедур банкрутства; 2. за подання до суду апеляційної і касаційної скарг на судові рішення, заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами, заяви про скасування рішення третейського суду, заяви про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду та заяви про перегляд судових рішень Верховним Судом; 3. за видачу судами документів; 4. у разі ухвалення судового рішення, передбаченого цим Законом.

Положеннями ч. 2 ст. 3 цього ж закону визначено виключний перелік об'єктів за які не справляється судовий збір. Так, за приписами вищевказаної статті, судовий збір не справляється за подання: 1) заяви про перегляд Верховним Судом судового рішення у разі встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом; 2) заяви про зміну чи встановлення способу, порядку і строку виконання судового рішення; 3) заяви про поворот виконання судового рішення; 4) заяви про винесення додаткового судового рішення; 5) заяви про розірвання шлюбу з особою, визнаною в установленому законом порядку безвісно відсутньою; 6) заяви про встановлення факту каліцтва, якщо це необхідно для призначення пенсії або одержання допомоги за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням; 7) заяви про встановлення факту смерті особи, яка пропала безвісти за обставин, що загрожували її смертю або дають підстави вважати її загиблою від певного нещасного випадку внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; 8) заяви про надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку; 9) заяви про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу; 10) заяви про видачу обмежувального припису; 11) позовної заяви про відшкодування шкоди, заподіяної особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їх посадовою або службовою особою, а так само незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури або суду; 12) заяви, апеляційної та касаційної скарг про захист прав малолітніх чи неповнолітніх осіб; 13) клопотання про визнання і виконання рішення іноземного суду відповідно до міжнародного договору України, згоду на обов'язковість якого надано Верховною Радою України та яким не передбачено плату під час звернення до суду, подання апеляційної та касаційної скарг у таких справах; 14) заяви про встановлення факту смерті особи, яка загинула або пропала безвісти в районах проведення воєнних дій або антитерористичних операцій та здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях; 15) позовної заяви у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави; 16) позовної заяви, апеляційної скарги у справах про тимчасове обмеження права громадян України на виїзд за межі території України; 17) позовної заяви, апеляційної скарги у справах про заборону політичної партії, анулювання реєстраційного свідоцтва політичної партії; 18) позовних заяв та заяв Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення у період дії воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях; 19) апеляційної та касаційної скарг на ухвалу суду, постановлену за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця або іншої посадової особи органу державної виконавчої служби, або приватного виконавця під час виконання судового рішення.

Розміри ставок судового збору передбачено статтею 4 ЗУ «Про судовий збір».

У свою чергу, ставка судового збору за подання скарг та заяв в порядку, передбаченому розділом VI «Судовий контроль за виконанням судових рішень» (в тому числі і в порядку статті 345¹ ГПК України), статтею 4 ЗУ «Про судовий збір» не передбачена, а отже за подання до суду першої інстанції заяви про встановлення судового контролю за виконанням рішення суду у формі звернення із заявою про зобов'язання подати звіт про виконання судового рішення у господарських справах ставка судового збору законодавцем не встановлена.

Разом із тим, згідно з п.п. 8 п. 2 ч. 2 ст. 4 ЗУ «Про судовий збір» за подання до господарського суду апеляційної скарги на ухвалу суду справляється судовий збір, розміром одного прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Відповідно до статті 151² Конституції України рішення та висновки, ухвалені Конституційним Судом України, є обов'язковими, остаточними і не можуть бути оскаржені.

У своєму рішенні від 01.03.2023 № 2-р(П)/2023 у справі № 3-27/2022(54/22) Конституційний Суд України вказав на те, що судовий контроль за виконанням судового рішення є щонайпершим елементом у юридичному механізмі забезпечення виконання судового рішення; держава для забезпечення виконання судового рішення має насамперед запровадити дієвий, а не ілюзорний юридичний механізм здійснення судового контролю за виконанням судового рішення, який дасть змогу особі, на користь якої ухвалено судові

рішення, домогтися його виконання, щоб реально захистити та поновити права, свободи та інтереси. Невиконання державою обов'язку щодо забезпечення виконання судового рішення суперечить приписам пункту 9 частини 2 статті 129, частин 1, 2 статті 129¹ Конституції України та призводить до порушення права особи на судовий захист, нівелює дієвість судочинства, що є несумісним із принципом верховенства права, що його встановлено частиною 1 статті 8 Конституції України. Судовий контроль за виконанням судового рішення, метою якого є забезпечення своєчасного захисту та охорони прав і свобод людини і громадянина, окрім розв'язання судом низки процесуальних питань, охоплює також і контроль, під час якого оцінюється законність дій боржника, який зобов'язаний виконати рішення суду, тобто він спрямований на недопущення зловживань з боку боржника під час вчинення дій на виконання рішення суду. Брак визначених на законодавчому рівні належних і дієвих національних юридичних механізмів, які засновані на основних засадах судочинства й здатні забезпечити судовий захист, поновлення порушених прав і свобод кожної особи, може призвести до невиконання державою позитивного обов'язку виконати судові рішення (як невіддільного складника права кожного на судовий захист) з огляду на ускладнення або унеможливлення такого процесу, обов'язковості судових рішень, які набрали законної сили, чим спричинить порушення права особи на доступ до суду, знівелює дієвість судочинства, що є несумісним із принципом верховенства права, що його встановлено частиною першою статті 8 Конституції України.

Відповідно до висновків, викладених Верховним Судом у своїх постановках від 11.03.2026 у справі № 290/852/22, від 24.09.2025 у справі № 400/464/24, від 08.04.2025 у справі № 260/9470/23, особа, яка отримала на свою користь судові рішення, враховуючи конституційний принцип обов'язковості судового рішення, закріплений у пункті 9 частини 1 статті 129¹ Основного Закону України, не повинна сплачувати судовий збір за звернення до суду з вимогою забезпечити виконання судового рішення (встановлення судового контролю), яке набрало законної сили, якщо законом прямо не встановлено обов'язок сплати такого збору.

Таким чином, виконання судового рішення є умовою реалізації конституційного права кожного на судовий захист, а визначена процесуальним законодавством процедура судового контролю за виконанням судового рішення спрямована на забезпечення обов'язкового виконання судового рішення, ухваленого на користь особи, задля реального захисту та поновлення її прав, свобод, інтересів, що зазнали порушення, без гарантування яких неможливо забезпечити право кожного на судовий захист.

У розрізі вищевказаного, очевидним стає те, що подання особою, на користь якої ухвалено судові рішення, заяви в порядку, встановленому 345¹ ГПК України про встановлення судового контролю за виконанням такого рішення спрямоване на забезпечення належного виконання судового рішення.

Положеннями п. 8) ст. 129 Конституції України передбачено, що однією із основних засад судочинства є забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках - на касаційне оскарження судового рішення.

Саме задля реалізації вищевказаного принципу положення ГПК України передбачають механізм оскарження ухвали суду першої інстанції постановленої за наслідками розгляду заяви, поданої в порядку статті 345¹ ГПК України, який в першу чергу спрямований на запобігання негативним наслідкам судової помилки, якщо така мала або могла мати місце під час розгляду справи.

Тобто не є справедливим вимагати від особи, на користь якої ухвалено судові рішення сплати судового збору за подання заяви в порядку, встановленому 345¹ ГПК України, оскільки дана заява подається такою особою до суду задля реального захисту та поновлення її прав, свобод, інтересів, що зазнали порушення, без гарантування яких неможливо забезпечити право кожного на судовий захист.

Таким чином, враховуючи те, що положеннями ЗУ «Про судовий збір» визначено, що за подання до суду першої інстанції заяви про встановлення судового контролю за виконанням рішення суду у формі звернення із заявою про зобов'язання подати звіт про виконання судового рішення відповідно до ст. 345¹ ГПК України ставка судового збору не передбачена, але у свою чергу даним нормативно-правовим актом встановлено, що за подання до апеляційного суду апеляційної скарги на ухвалу суду першої інстанції, постановлену за результатами розгляду заяви в порядку ст. 345¹ ГПК України судовий збір підлягає сплаті, беручи до уваги положення ст. 129 Конституції України, якими закріплено один із основних засад судочинства, - забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках - на касаційне оскарження судового рішення, як обов'язковий та необхідний механізм, що спрямований на нівелювання можливої судової помилки, суд апеляційної інстанції внаслідок системного правового аналізу положень Конституції України, ЗУ «Про судовий збір», ГПК України вбачає, що можливість апеляційного оскарження ухвали суду першої інстанції, постановленої за результатом розгляду заяви про встановлення судового контролю, без будь-яких несправедливих обмежень та надмірних перешкод є запорукою реального та своєчасного виконання судового рішення та сприяє підвищенню довіри до судової влади, з огляду на що судовий збір за подання апеляційної скарги на ухвалу суду про прийняття звіту про виконання судового рішення, враховуючи положення Розділу VIII Конституції України не повинен утримуватись у жодному разі, як і при подачу такої заяви до суду першої інстанції, так і при подачі до апеляційної та касаційної інстанції.

Застосувавши схожий за своєю суттю підхід, Конституційний Суд України у рішенні № 2-р/2026 від 10.03.2026 визнав частину 2 ст. 3 ЗУ «Про судовий збір» такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною) в тім, що вона уможлиблює справляння судового збору «за подання апеляційної скарги і касаційної скарги на ухвали суду», постановлені в порядку статей 382, 383 КАС України.

У даному рішенні Конституційний Суд України дійшов чіткого та однозначного висновку про те, що частина друга статті 3, підпункт 5 пункту 3 частини другої статті 4 ЗУ «Про судовий збір» є такими, що суперечать частині першій статті 8, частинам першій, другій статті 55, статті 129¹ Конституції України в тім, що вони уможлиблюють справляння судового збору «за подання апеляційної скарги і касаційної скарги на ухвали суду», постановлені в порядку статей 382, 383 КАС України.

Водночас, Конституційний Суд України у своєму рішенні не досліджував положення частини другої статті 3, підпункт 8 пункту 2 частини другої статті 4 ЗУ «Про судовий збір» на предмет їх відповідності частині першій статті 8, частинам першій, другій статті 55, статті 129¹ Конституції України в розрізі того, що вони уможлиблюють справляння судового збору за подання апеляційної скарги і касаційної скарги на ухвали суду, постановлені в порядку статті 345¹ ГПК України, хоча аксіоматичним є те, що за своїм правовим регулюванням положення ст. 382 КАС України та ст. 345¹ ГПК України є повністю ідентичними.

Таким чином, правові висновки Конституційного Суду України, зокрема і ті, що ним викладені у рішенні № 2-р/2026 від 10.03.2026 субсидіарно наштовхнули колегію суддів до висновку щодо необхідності повторного дослідження означеної вище правової проблеми

саме в аспекті положень ГПК України.

Отже, проаналізувавши положення статей 8, 55, 129, 129¹ Конституції України, 345¹ ГПК України, взявши до уваги правові позиції Конституційного Суду України, а також висновки Верховного Суду, що були зазначені вище, колегія суддів в ухвалі про відкриття апеляційного провадження дійшла висновків про наявність ознак невідповідності частини другої статті 3 та підпункту 8, пункту 2 частини другої статті 4 Закону України від 08 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір» положенням частини першої статті 8, частини першої, другої статті 55, статті 129, статті 129¹ Конституції України, з огляду на що судом апеляційної інстанції було застосовано положення Конституції України, як акта найвищої юридичної сили, норми якого є нормами прямої дії та відкрито апеляційне провадження без сплати скажником судового збору.

Відповідно до ч. 6 ст. 11 якщо суд доходить висновку, що закон чи інший правовий акт суперечить Конституції України, суд не застосовує такий закон чи інший правовий акт, а застосовує норми Конституції України як норми прямої дії. У такому випадку суд після ухвалення рішення у справі звертається до Верховного Суду для вирішення питання стосовно внесення до Конституційного Суду України подання щодо конституційності закону чи іншого правового акта, вирішення питання про конституційність якого належить до юрисдикції Конституційного Суду України.

Таким чином, саме з огляду на вищезазначене, колегія суддів звертається до Верховного Суду для вирішення питання стосовно внесення до Конституційного Суду України подання щодо перевірки на предмет конституційності положень частини другої статті 3 та підпункту 8, пункту 2 частини другої статті 4 Закону України від 08 липня 2011 року № 367 4-VI «Про судовий збір» положенням частини першої статті 8, частини першої, другої статті 55, статті 129, статті 129¹ Конституції України в розрізі того, що вони уможливають справляння судового збору за подання апеляційної скарги і касаційної скарги на ухвали суду, постановлені в порядку статті 345¹ ГПК України.

Головуючий суддя

Р.М. Колесник

Судді

О.М. Сковородіна

П.В. Горбасенко